

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Pierre-Ambroise Choderlos de Laclos

LES LIAISONS DANGEREUSES OU LETTRES
RECUEILLIES DANS UNE SOCIÉTÉ ET PUBLIÉES
POUR L'INSTRUCTION DE QUELQUES AUTRES
PAR M. C... DE L...

Ovaj roman deo je svetskog javnog književnog dobra. Naš je cilj da ga kroz ovo posebno izdanje sačuvamo za buduće generacije čitalaca.

Translation Copyright © 2017 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01870-7

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

ŠODERLO DE LAKLO

Opasne veze

ILI PISMA KOJA JE JEDNO DRUŠTVO
SABRALO I OBJAVILO RADI POUKE DRUGIH

Preveo Dušan Miličić

Beograd, 2017.

„Video sam naravi svog veka, i objavio sam ova pisma.“

Ž. Ž. RUSO

Predgovor *Novoj Helojzi*

REDAKTOROV PREDGOVOR

Ovo delo, ili bolje reći ova zbirka, koja će se publici možda i ovakva učiniti suviše debela, sadrži samo najmanji broj pisama koja su sačinjavala čitavu onu prepisku iz koje su izvađena. Pošto su mi osobe koje su došle do te prepiske stavile u dužnost da je sredim, a kako sam znao da name-ravaju da je objave, ja sam kao nagradu za svoj trud tražio samo da mi dozvole da izostavim sve što bi mi izgledalo izlišno; i trudio sam se da zadržim stvarno samo ona pisma koja su mi se učinila neophodna, bilo za razumevanje događaja, bilo za razvoj karaktera. Ako se ovom neznat-nom radu doda sređivanje zadržanih pisama, gotovo uvek po datumima, i najzad nekoliko kratkih i retkih napomena čiji je većinom cilj da označe izvor nekih navoda ili da obrazlože neka izostavljanja koja sam dopustio sebi, onda će se znati koliki je sav moj udeo u ovom delu. Moj zadatak nije išao dalje.*

Bio sam predložio veće izmene, i gotovo sve u vezi s pravilnim izražavanjem i stilom; u tom pogledu naći će se mnogo grešaka. Želeo sam tako isto da mi se dozvoli da skratim neka suviše duga pisma, od kojih poneka, svako za sebe, i gotovo zbrda-zdola, govore o predmetima koji nemaju nikakve veze među sobom. Taj posao, koji nije prihvaćen, ne bi bez sumnje bio dovoljan da dadne vrednost delu, ali bi mu bar umanjio nedostatke.

Primitili su mi kako žele da pokažu sama pisma a ne samo delo napisano prema tim pismima, a bilo bi i protivno verovatnoći i protivno istini kad bi svih osam do deset ličnosti, koje su sudelovale u ovoj prepisci,

* Treba takođe da upozorim da sam izostavio ili izmenio sva imena lica koja se pominju u ovim pismima; a, ako bi se među onima koja sam stavio na njihovo mesto našlo neko koje pripada nekome, to je samo moja greška kojoj ne treba pridavati nikakav značaj.

pisale podjednako pravilno; a na moju primedbu kako, naprotiv, nema nijedne ličnosti koja nije pravila teške greške, koje će svakako napasti, odgovorili su mi da svaki razuman čovek svakako računa s tim da će biti grešaka u zbirci pisama privatnih lica, pošto među svim zbirkama koje su dosad objavili uvaženi pisci, čak i neki akademici, nema nijedne koja bi u celosti bila pošteđena ovog prigovora. Ti me razlozi nisu ubedili, i ja sam smatrao, kao što sada smatram, da ih je lakše izložiti nego prihvatiti; ali, pošto nisam ja odlučivao, pokorio sam se. Samo sam zadržao pravo da protestujem i da izjavim da ja tako ne mislim, a to sada činim.

Što se tiče vrednosti ovoga dela, možda meni ne priliči da se o tome izjašnjavam, pošto moje mišljenje ne treba i ne može ni na koga da utiče. Međutim, oni koji bi, pre no što počnu da čitaju neku knjigu, želeli da znaju sa čime otprilike treba da računaju, ti, kažem, mogu nastaviti: ostali će bolje učiniti da odmah pređu na samo delo; dosta znaju o njemu.

Pre svega, mogu reći, ako sam mislio i bio mišljenja, a priznajem da jesam, da objavim ova pisma, ipak sam daleko od toga da se nadam njihovom uspehu: i neka se ova moja iskrenost ne shvati kao lažna skromnost jednog pisca; jer sa istom iskrenošću izjavljujem da se ne bih bavio ovom zbirkom da mi se nije učinilo da zaslužuje da je pružim publici.

Potrudimo se da izmirimo ovu prividnu protivrečnost.

Vrednost jednog dela sastoji se iz koristi i zadovoljstva koje imamo od njega, a čak i iz jednog i drugog, kad je to moguće: ali uspeh koji nije uvek dokaz vrednosti, često zavisi više od izbora predmeta nego od njegove obrade, a zatim više od skupa stvari koje izlaže nego od načina kako su izložene. Kako ova zbirka sadrži, kao što se vidi po njenom naslovu,* pisma celog jednog društva, to u njima preovlađuje raznovrsnost interesa usled čega slabi interesovanje čitaoca. Uz to, pošto su gotovo sva osećanja izražena u njima lažna ili licemerna, ona mogu pobuditi samo radoznalost, a ova je uvek daleko ispod osećanja, a naročito je manje sklona praštanju, i utoliko više dopušta da se uoče greške koje se nalaze u pojedinstima, jer se one stalno opiru jedinoj želji koju bi čovek hteo da zadovolji.

Te su greške možda unekoliko iskupljene osobinom koja proističe iz same prirode dela: raznovrsnošću stilova; odlikom koju pisci teško postižu, ali koja se ovde nameće sama od sebe i koja nas bar spasava od dosadne jednolikosti. Neke će osobe pridati značaja i dosta velikom broju

* Reći sa zvezdicom (*) objašnjene su na kraju knjige u Napomenama. Primedbe ispod teksta pišćeve su.

novih ili malo poznatih zapažanja, rasturenih po ovim pismima. To su možda jedine prijatnosti koje možemo očekivati čak i kad bismo o njima sudili s najvećom blagonaklonošću.

Čini mi se da je još lakše utvrditi da li je delo korisno, a to će možda još više biti osporavano. Izgleda mi da se čini usluga naravima kad se obelodanjuju sredstva kojima se služe oni koji se rđavo vladaju da bi pokvarili one koji se dobro vladaju, i mislim da će ova pisma doprineti da se s uspehom dođe do tog cilja. U njima će se naći takođe dokaz i primer dveju važnih istina koje bi mogle izgledati nepoznate kad se vidi koliko se malo primenjuju, jedna je: da svaka žena koja pristaje da u svoje društvo prima čoveka rđavog vladanja, postaje najzad njegova žrtva; druga je: da je u najmanju ruku nerazborita svaka majka koja dozvoljava da njena kći ima poverenja u nekog drugog a ne u nju. Iz pisama bi i mladići i devojke mogli još naučiti da je prijateljstvo koje im pokvarene oooobe tako lako poklanjaju uvek samo opasna klopka, isto tako kobna po njihovu sreću kao i po njihovu vrlinu. Međutim, čini mi se da se ovde treba dobro plašiti zloupotrebe koja je uvek tako blizu onoga što je dobro; i, daleko od toga da omladini preporučujem čitanje ove prepiske, mislim da je vrlo važno skloniti od nje svaku lektiru ove vrste. Nalazim da je jedna dobra majka, koja ne samo što ume da misli nego i pametno misli, dobro shvaćala kada za njen pol čitanje ove knjige može prestati da bude opasno i postati korisno. „Mislim, rekla mi je ona pošto je proćitala rukopis ove prepiske, da bi učinila pravu uslugu svojoj kćeri kad bi joj dala ovu knjigu na dan njenog venćanja.“ Kad bi u svakoj porodici majke ovako mislile o ovoj knjizi, smatrao bih se većito srećan što sam je objavio.

Ali, polazeći od ove pretpostavke, ipak mi se čini da će se ova zbirka dopasti malom broju ljudi. Pokvarenjacima, i ljudima i ženama, biće od koristi da ozloglase jedno delo koje im može škoditi; i kako su vrlo vešti, možda će pridobiti za sebe sve one koji su suviše strogi, jer će se uplašiti od slike rđavih naravi pokazanih bez straha.

Tobože slobodoumne ljude neće nimalo zanimati jedna bogomoljka, koju će već samim tim smatrati za ženicu, dok će se pobožan svet ljutiti kad vidi kako vrlina podleže i žaliće se što vera ispada tako nemoćna.

S druge strane, osobama finog ukusa dojadiće, u mnogim pismima, stil koji je suviše prost i pun grešaka, dok će prosećan čitalac, zaveden mišlju da je sve ono što je štampano plod rada, verovati da u nekim

drugim pismima vidi mučan napor jednog lisca koji se pojavljuje iza ličnosti koja govori.

Najzad, možda će mnogi govoriti da svaka stvar vredi samo onda kad je na svom mestu; i, ako obično suviše doteran stil onih koji se dopisuju zaista oduzima ljupkost pismima, nehatnosti društva postaju prave greške, nepodnošljive kad se štampaju.

Iskreno priznajem da sve ove zamerke mogu biti osnovane: mislim takođe da bih mogao odgovoriti na njih, čak i da ne prekoračim dužinu jednog predgovora. Ali treba primetiti da bi bilo potrebno odgovarati na sve kad delo ne bi moglo odgovoriti ni na šta; a da sam tako mislio, ne bih objavio ni predgovor ni knjigu.

PRVI DEO

PISMO I

SESILIJA VOLANŽ

SOFIJI KARNE

U MANASTIRU SV. URSULE U ...

Vidiš, draga moja prijateljice, da sam održala reč i da kindurenju ne posvećujem sve svoje vreme koga ću uvek imati dovoljno za tebe. Ipak sam samo za ovaj jedan dan videla više nakita nego za četiri godine koje smo zajedno provele. Mislim da će divna Tanvila* biti tužnija prilikom moje prve posete, kad ću nju svakako potražiti, nego što smo mi bile kad je ona nas obilazila svečano odevena. Mama o svemu traži moje mišljenje. Ona se sada prema meni mnogo manje ponaša kao prema vaspitanici nego ranije. Imam svoju sobaricu, svoju spavaću sobu i sobu za rad, i pišem ti na jednom prekrasnom pisaćem stolu čiji su mi ključ predali i gde mogu zaključavati šta god hoću. Mama mi je rekla da ću je viđati svakog dana kad bude ustajala, da je dovoljno da o ručku budem lepo očešljana, pošto ćemo uvek biti same, i tada će mi kazati u koje vreme treba da je posetim posle podne. Ostalim vremenom sama raspolažem, a imam harfu, crtanje i knjiga kao i u manastiru. Kako majka Perpetua nije ovde da me grdi, do mene stoji da nikad ništa ne radim, ali pošto mi nije ovde moja Sofija da se s njom razgovaram i smejem, više volim da sam zaposlena.

Još nema pet sati. Tek u sedam treba da se nađem s mamom: eto dosta vremena ako imam šta da ti kažem. Ali još mi nisu ništa govorili i da nije priprema koje primećujem i tolikih radnica koje dolaze radi mene, verovala bih da ne misle da me udaju i da je to samo novo trabunjanje dobre Žozefine.** Međutim, mama mi je tako često govorila da devojka

* Vaspitanica istog manastira.

** Vratarka u manastiru.

treba da ostane u manastiru do udaje, i pošto me je izvadila iz njega, mora biti da je Žozefina u pravu.

Sad se baš zaustaviše kočije pred vratima i mama mi poručuje da odmah odem do nje. Ako je to taj gospodin? Nisam se obukla, ruka mi drhti a srce lupa. Zapitala sam sobaricu zna li ko je kod majke: „Zacelo, rekla mi je, to je g. S***.“ I nasmejala se. O, verujem da je on! Vratiću se sigurno da ti ispričam ono šta se desi. Uvek njegovo ime. Ne treba da me čekaju. Zbogom, do skorog viđenja.

Kako ćeš se rugati sirotoj Sesiliji! O, kako sam bila postidena! Ali i ti bi nasela kao i ja. Ulazeći kod mame, videla sam jednog gospodina u crnom odelu kako stoji kraj nje. Pozdravila sam ga što sam bolje umela i ostala sam tu nepomična kao kip. Možeš misliti kako sam ga ispitivala. „Gospodo, rekao je on mojoj majci pozdravljajući me, ovo je zaista divna devojka, i ja bolje nego ikada osećam kolika je vaša dobrota.“ Kad me tako pohvalio, obuze me takva drhtavica da se nisam mogla držati na nogama. Našla sam jednu naslonjaču i sela, sva crvena, veoma zbunjena. Samo što sedoh, kad eto ti, taj mi čovek kleknu pred noge. Tada tvoja jedna Sesilija izgubi glavu. Bila sam, kako je mama kazala, sva prestravljena. Ustala sam i strašno vrisnula... znaš, kao onog dana kad je zagrmelo. Mama se grohotom smejala govoreći mi: „Pa šta vam je? Sedite i pružite nogu gospodinu.“ Doista, draga moja prijateljice, gospodin je bio obućar.

Ne mogu ti reći koliko sam se posramila: srećom, tu je bila samo mama. Mislim da neću više naručivati cipele kod ovog obućara kad se budem udala.

Priznaj da smo veoma iskusne. Zbogom! Skoro je šest sati. Moja sobarica kaže da treba da se obučem. Zbogom, draga moja Sofija. Volim te kao da sam još u manastiru.

P.S. Ne znam po kome da pošaljem ovo pismo, zato ću čekati da Žozefina dođe.

Pariz, 3. avgusta 17**

Opasne veze

PISMO II

MARKIZA DE MERTEJ VIKONTU DE VALMONU U ZAMKU ...

Vratite se, dragi moj vikonte, vratite se, šta radite kod jedne stare tetke čiju celokupnu imovinu nasleđujete? Krenite odmah, potrebni ste mi. Bila mi je na umu jedna sjajna misao i htela bih da je vi izvedete. Neka vam je dovoljno o tome ovih nekoliko reči, i, preuvaženi moj izabraniče, treba da doletite i da na kolenima primite moju zapovest: ali vi zloupotrebljavate moju dobrotu, čak i otkako se ne koristite njome, i između večne mržnje i krajnje blagosti, vaša sreća želi da moja dobrota prevagne. Hoću, dakle, da vas obavestim o svojim namerama, ali zakunite mi se kao veran vitez da nećete upasti ni u kakvu pustolovinu pre no što okončate ovu. Ona je dostojna jednog junaka: vi ćete služiti ljubavi i osveti. To će najzad biti jedno nevaljalstvo* više da unesete u svoje memoare. Jest, u vaše memoare, jer ja želim da se oni objave jednog dana, i obavezujem se da ih ja napišem. Ali ostavimo to i vratimo se na ono što me zanima.

Gospođa De Volanž udaje svoju kćer: to je još tajna ali ona mi je juče to kazala. I šta mislite, koga je izabrala za zeta? Grofa De Žerkura. Ko bi pomislio da ću mu postati rođaka? Besna sam zbog toga... Vi, dakle, još ne naslućujete? O, kako sporo mislite! Zar ste mu oprostili avanturu sa intendantovicom? A zar ja, čudovište jedno, nemam još više da se žalim na njega?** Ali ja se smirujem, a nada da ću se osvetiti razgaljuje mi dušu.

I vama je, kao i meni, po sto puta dodijala važnost koju Žerkur pridaje ženi kojom će se oženiti i njegovo glupo uobraženje da će izbeći neminovnu sudbinu. Vama je poznato njegovo smešno predubeđenje prema devojkaama koje se vaspitavaju u manastirima i njegova još smešnija predrasuda u prilog skromnosti plavuša. Ja bih se zaista kladila da se on, i

* Reči roue, rouerie, kojih se, srećom, pristojan svet bio počeo odvikavati, bile su u velikoj upotrebi u doba kad su ova pisma pisana.

** Da bi se razumeo ovaj odlomak, treba znati da je grof De Žerkur napustio markizu De Mertej radi intendantovice De *** koja je radi njega ostavila vikonta De Valmona i da su se tada markiza i vikont vezali jedno za drugo. Kako se ta pustolovina dogodila mnogo pre događaja o kojima se govori u ovim pismima, smatrali smo da treba izostaviti svu prepisku o njoj.

pored šezdeset hiljada livara dohotka male Volanž, nikad ne bi oženio njome da je smeđa i da nije bila u manastiru. Pokažimo mu da je običan zvekan: on će to zacelo i biti jednog dana. To mi ne zadaje brige, ali bi bilo veselo da počne sa tim. Kako bismo se zabavljali sutradan slušajući ga kako se hvališe, jer on će se hvalisati. A zatim, kad jednom izgradite tu devojčicu, biće grdne nesreće ako Žerkur ne postane, kao i svako drugi, predmet podsmeha u Parizu.

Uostalom, junakinja ovog romana zaslužuje svu vašu pažnju: ona je zaista lepa; ima svega petnaest godina, pravi ružin pupoljak; doduše, veoma nespretna i nimalo izveštačena; ali vi se, ljudi, ne plašite toga; uz to, ima sanjalački pogled koji zaista mnogo obećava; dodajte tome još i to da vam je ja preporučujem: ostaje vam da mi zahvalite i da me poslušate.

Primićete ovo pismo sutra ujutru. Zahtevam da sutra, u sedam sati uveče, budete kod mene. Nikoga neću primati do osam časova, čak ni vladajućeg viteza; on nema dovoljno pameti za tako veliku stvar. Vidite da me ljubav nije zaslepila. Bićete slobodni u osam sati, a vratićete se u deset da večerate sa lepoticom, pošto će majka i ćerka večerati kod mene. Zbogom, prošlo je podne, uskoro neću više misliti na vas.

Pariz, 4. avgusta 17**

PISMO III

SESILIJA VOLANŽ
SOFIJI KARNE

Još ništa ne znam, draga moja prijateljice. Juče je kod mene bilo mnogo sveta na večeri. Iako sam bila radoznala da posmatram, naročito ljude, bilo mi je veoma dosadno. Svi su me mnogo gledali, i ljudi i žene, a potom su jedno drugom govorili na uvo. Bilo mi je jasno da govore o meni. Zato sam crvenela. Nisam mogla to sprečiti. Rado bih to učinila, jer sam zapazila da ostale žene ne crvene kad ih posmatraju; ili se usled rume- nila koje stavljaju na lice ne može videti rumen koju izaziva neprimlik; jer mora biti da je vrlo teško ne pocrveneti kad neki čovek gleda pravo u vas.

Najviše me je uznemiravalo što ne znam šta misle o meni. Učinilo mi se ipak da sam dva-tri puta čula reč lepa; ali sam veoma jasno čula reč

nespretna. Mora biti da je tako, jer je to rekla rođaka i prijateljica moje majke. Izgleda čak da me je odmah zavolela. To je jedina osoba koja je te večeri nešto malo razgovarala sa mnom. Sutra ćemo večerati kod nje.

Čula sam još, posle večere, jednog čoveka koji je, uverena sam u to, govorio o meni, kako kaže jednom drugom čoveku: „Treba je pustiti da sazre, videćemo zimus.“ To je možda onaj za koga treba da se udam. U tom slučaju, to bi bilo tek posle četiri meseca. Baš bih htela da doznam šta je s tim.

Evo Žozefine. Kaže mi da se žuri. Hoću ipak da ti ispričam jednu svoju nespretnost. Mislim da je ona gospođa u pravu.

Posle večere posadili su me da sviram. Sela sam pored mame. Ne znam kako se to desilo, ali sam gotovo odmah zaspala. Probudio me je buran smeh. Ne znam da li su se to meni smejali, ali verujem da jesu. Mama mi je dopustila da se povučem, i učinila mi je veliko zadovoljstvo. Pomisli da je bilo prošlo jedanaest sati. Zbogom, draga moja Sofija; voli uvek mnogo svoju Sesiliju. Uveravam te da svet nije onako zabavan kako smo mi zamišljale.

Pariz, 4. avgusta 17**

PISMO IV

VIKONT DE VALMON
MARKIZI DE MERTEJ
U PARIZU

Vaše su zapovesti ljupke, a način na koji ih izdajete još ljupkiji. Vi biste nam omilili despotizam. Kao što znate, ovo nije prvi put da žalim što nisam više vaš rob. Nazivajte me kakvim hoćete čudovištem, ja se uvek sa zadovoljstvom sećam vremena kad ste me počastvovali nežnijim imenima. Često čak zaželim da ih ponovo zaslužim i da nas dvoje pružimo primer postojanosti u svetu. Ali sada nas zovu važniji interesi. Naš je udes osvajanje, treba ga ostvariti. Možda ćemo se na kraju nanovo sresti, jer, ne naljutite se, lepa moja markizo, vi idete za mnom u stopu; i otkako, rastavši se radi tuđe sreće, svaki sa svoje strane propovedamo jednu veru, čini mi se da ste u tom propovedanju ljubavi zadobili više novih pristalica nego

ja. Poznata mi je vaša revnost, vaš plameni žar, i kad bi nas bog ljubavi cenio prema našim delima, vi biste jednog dana postali pokroviteljka nekog velikog grada, dok bi vaš prijatelj jedva bio seoski svetac. Čudi vas što ovako govorim, zar ne? Ali poslednjih osam dana samo ovakve reči čujem i samo ovako govorim. Da bih se u tome usavršio, primoran sam da vam odrekнем poslušnost.

Ne ljutite se i saslušajte me. Vama koji ste posvećeni u sve tajne moga srca, hoću da poverim najveću svoju zamisao. Šta mi vi predlažete? Da zavedem jednu devojčicu bez ikakvog iskustva i znanja, koja bi mi se, takoreći, podala bez odbrane, koju bi prvo ukazivanje poštovanja opilo, i kod koje bi radoznalost možda bila jača od ljubavi. Dvadeset drugih ljudi mogu u tome uspeti kao i ja. Ali nije tako s poduhvatom kojim sam sada zauzet; njegov bi mi uspeh doneo isto toliko slave koliko i zadovoljstva. I ljubav koja mi sprema krunu koleba se između mirte i lorovike, ili, bolje reći, ona će ih združiti da ukrasi moj trijumf. Čak i vi, lepa prijateljice, bićete obuzeti svetim poštovanjem i kazaćete s ushićenjem: „Ovakvog čoveka volim.“

Vi poznajete ženu predsednika suda, Turvela, njenu pobožnost, njenu supružansku ljubav, njena stroga načela. Eto, to napadam, eto neprijatelja dostojnog mene, eto cilja koji želim da postignem.

I ako mi ne pođe za rukom da je dobijem,

Imaću bar čast da sam pokušao.

Mogu se navoditi rđavi stihovi kad ih je napisao veliki pesnik.*

Doznaćete, dakle, da se predsednik nalazi u Burgundiji, povodom jedne parnice (nadam se da ću učiniti da izgubi jednu važniju). Njegova neutešna polovina treba ovde da provede sve vreme tog tužnog udovanja. Božja služba svakog dana, poneka poseta kangonskoj sirotinji, jutarnja i večernja molitva, šetnje u samoći, pobožni razgovori s mojom starom tetkom i ponekad tužni vist, treba da budu sva njena zabava. Ja joj spremam bolje razonode. Moj dobri anđeo doveo me je ovde, na njenu i moju sreću. Baš sam budala! Žalio sam što sam dvadeset četiri sata žrtvovao obzirima pristojnosti. Kako bih bio kažnjen da sam se morao vratiti u Pariz! Srećom, za igranje vista potrebne su četiri osobe i kako se ovde nalazi samo mesni paroh, moja dosadna tetka navaljivala je mnogo na mene da joj žrtvujem nekoliko dana. Naslućujete da sam pristao. Ne

* La Fonten.

možete zamisliti koliko me mazi otada, a naročito koliko je zadovoljna što me redovno vidi na svojim molitvama i misama. Ona nema ni pojma o božanstvu koje ja tu obožavam.

Evo, dakle, četiri dana kako sam sav obuzet silnom strašću. Vi znate da živo želim tegobe i da ih junački savlađujem, ali ne znate koliko samoća pojačava žestinu želje. Sada imam samo jednu misao, danju mislim na nju a noću je sanjam. Veoma mi je potrebno da imam tu ženu, kako ne bih postao smešan ako se zaljubim u nju: jer kuda sve ne vodi nezadovoljena želja? O, slatka naslado, preklinjem te radi svoje sreće i naročito radi svog spokojstva! Kako smo srećni što se žene tako rđavo brane! Mi bismo kraj njih bili samo stidljivi robovi. Osećam sada zahvalnost prema lakim ženama koja me prirodno dovede pred vaše noge. Padam ničice pred njih da izmolim oprostaj i pred njima završavam ovo suviše dugo pismo. Zbogom, moja divna prijateljice, ne budite zlopamtilo.

U zamku ... 5. avgusta 17**

PISMO V

MARKIZA DE MERTEJ VIKONTU DE VALMONU

Znate li, vikonte, da je vaše pismo veoma drsko i da samo od mene zavisi da li ću se naljutiti zbog njega? Ali ono mi je jasno pokazalo da ste poludeli, i to vas je samo spaslo da vas ne prezrem. Kao velikodušna i nežna prijateljica, zaboravljam na uvredu kako bih se pozabavila opasnošću koja vam preti; i, mada je dosadno razmišljati, popuštam, jer vama je to potrebno u ovom trenutku.

Vi da imate predsednikovicu Turvel! Zaista smešan prohtev. Po tome vidim da imate usijanu glavu koja želi samo ono što zna da ne može dobiti. Kakva je ta žena? Ima pravilne crte, ako hoćete, ali bez ikakvog izraza; prilično lepo razvijena ali bez ljupkosti; uvek smešno odevena sa zamotljajima marama oko vrata i stežnjakom do brade! Kažem vam kao prijateljica, nisu vam potrebne dve takve žene pa da izgubite svaki ugled. Setite se onog dana kada je kupila milostinju u crkvi Svetoga Roša i kada ste mi silno zahvaljivali što sam vam priredila taj prizor. Kao da je i sada

gledam kako daje ruku onom dugonji dugačke kose, gotova da padne pri svakom koraku, kako uvek nekome na glavu natiče svoju krinolinu od četiri aršina i kako crveni pri svakom poklonu. Ko bi vam tada rekao da ćete zaželeći tu ženu? Dakle, pocrvenite i vi, vikonte, i dođite sebi. Obećavam da ću čuvati tajnu.

A zatim, pogledajte neprijatnosti koje vas očekuju. S kojim suparnikom imate da se borite? S mužem! Zar se ne osećate poniženi pri samoj toj reči! Kako ćete se osramotiti ako nasednete, i kako ćete se malo proslaviti ako uspete! Reći ću još i ovo: ne očekujte od nje nikakvo zadovoljstvo. Zar ima zadovoljstva sa čednim ženama? Mislim na one koje zaista veruju: uzdržljive i usred zadovoljstva, one vam pružaju uživanja samo upola. One ne znaju za ono potpuno predavanje sebe, za ono sladostrasno pijanstvo u kom se zadovoljstvo prečišćava u svojoj preteranosti, za te blagodeti ljubavi. Predskazujem vam to. U najboljem slučaju, vaša će predsednikovica misliti da je sve učinila za vas ako postupa sa vama kao sa svojim mužem, a i u najnežnijim supružanskim razgovorima nasamo nikad se ne spoje u jedno. Ovde je još gore; vaša je sramežljivka pobožna i to obuzeta onom pobožnošću dobre žene koja nas osuđuje na večno detinjstvo. Možda ćete otkloniti tu smetnju, ali nemojte uobražavati da ste je uništili: ako pobedite ljubav prema bogu, nećete pobediti strah od đavola: i kada, držeći u naručju svoju ljubavnicu, budete osećali kako joj lupa srce, to će biti od straha a ne od ljubavi. Možda biste mogli napraviti nešto od te žene da ste je upoznali ranije, ali ona ima dvadeset dve godine, a skoro je dve godine kako je udata. Verujte mi, vikonte, kad je neka žena toliko zatucana, treba je prepustiti njenoj sudbini, ona će uvek biti niko i ništa.

Vi mi, međutim, odričete poslušnost radi te lepe osobe, zakopavate se u grobnicu svoje tetke i odričete se najlepše pustolovine koja bi vam činila čast. Šta je to te Žerkur uvek ima neku prednost nad vama? Slušajte, ovo vam govorim bez ljutnje; ali, sklona sam u ovom trenutku da poverujem da ne zaslužujete svoj dobar glas; sklona sam naročito da vam uskratim svoje poverenje. Neću se nikad navići da poveravam svoje tajne ljubavniku gospođe De Turvel.

Treba da znate ipak da je mala Volanž zavrtila nekom glavu. Mladi Danseni luduje za njom. Pevao je sa njom; i zaista ona peva lepše no što priliči jednoj vaspitanici. Moraće probati mnogo dueta i mislim da će se rado uskladiti: ali taj Danseni je dete koje će gubiti svoje vreme u